

بررسی فراوانی استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک در دانشجویان علوم پایه پزشکی و مهندسی سال ۸۲-۸۳

نویسندگان:

آذر خاکیسار*، مربی بخش پزشکی اجتماعی
فرروز نادر، استادیار بخش پزشکی اجتماعی
دکتر کاظم موسوی زاده، دانشیار بخش فارماکولوژی

مجله پزشکی دانشکده علوم پزشکی جهرم، سال سوم، شماره سوم

چکیده:

مقدمه: این تحقیق به بررسی عملکرد دانشجویان گروه پزشکی و مهندسی در مورد خود درمانی با داروهای بدون تجویز پزشک و عوامل مؤثر بر آن پرداخته است و انتظار می رود که اطلاعات حاصله در برنامه های آموزشی که با هدف ایجاد عملکرد مناسب در رابطه با مصرف دارو در بین اقشار جامعه انجام می گیرد نقش داشته باشد.

مواد و روش تحقیق: در این مطالعه مقطعی - تحلیلی، ۸۹۰ دانشجو از گروه علوم پایه پزشکی و مهندسی بطور تصادفی انتخاب شده و توسط پرسشنامه ای پایا و روا در مورد خود درمانی با داروهای بدون تجویز پزشک و عوامل مؤثر در مصرف آن مورد پرسشگری قرار گرفتند.

یافته ها: ۸۳/۷٪ از دانشجویان اقدام به خود درمانی نمودند که دانشجویان پزشکی بیشتر از گروه مهندسی از دارو استفاده کرده بودند، بین سن و استفاده از دارو ارتباط معنی دار کسب شد ($p < 0.001$). شایعترین دارو استفاده شده استامینوفن بوده است و پس از آن در گروه پسران آنتی بیوتیکها و در گروه دختران داروهای ضد التهاب بیشترین استفاده را داشته اند. مهمترین عامل مؤثر در استفاده از دارو مشابهت بیماری با موارد قبلی بوده است. مهمترین منبع تهیه دارو، داروخانه ها برای هر دو گروه بوده است. عدم توجه به تاریخ مصرف دارو در دو گروه یکسان و تمایل به ادامه خود درمانی در آینده در گروه پزشکی بیشتر از گروه مهندسی بوده است. ($Pvalue < 0.001$).

نتیجه گیری: در این بررسی همانند بررسیهایی که در سایر کشورهای در حال توسعه شده است، خود درمانی با داروهای بدون تجویز پزشک از شیوع بالایی در دو گروه برخوردار بوده است و شایعترین داروی مورد استفاده استامینوفن بوده است و پیشنهاد می گردد که مسئول بهداشت و درمان در جهت آموزش همگانی برای افزایش آگاهی مردم اقدامات لازم به عمل آورند.

واژه گان کلیدی: خود درمانی، داروهای بدون تجویز، دانشجویان گروه مهندسی و پزشکی.

مقدمه:

به شکل زیر تعریف نموده است:

داروهای بدون تجویز پزشک به داروهایی گفته می شود که دارای اطمینان لازم بوده و تهیه و استفاده از آن نیازی به تجویز پزشک ندارد (۱). دلایل متعددی برای خود درمانی از طریق داروهای موجود در بازار آزاد وجود دارد که مهمترین

امروزه استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک، که به راحتی در بازار آزاد در دسترس قرار می گیرد. از مسائل بحث برانگیز سیستم های بهداشتی و درمانی می باشد. FDA (بدون تجویز پزشک) را

آنها مشکلات اقتصادی، عدم دسترسی به پزشکان متخصص، نداشتن وقت کافی برای مشاوره پزشکی و در دسترس بودن و راحتی تهیه این گونه داروها از طریق داروخانه و سایر مراکز فروش است (۲). در کشورهایی که بر فروش دارو نظارت وجود ندارد و مردم به آسانی قادر به تهیه هر نوع دارو در بازار آزاد می باشند عوارض حاصله از استفاده نادرست دارو بر جامعه تحمیل می شود و با افزایش آگاهی عمومی در مورد چگونگی استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک، شاهد مشکلات جسمی عدیده (۲) و نیز ایجاد مقاومت های دارویی در اثر استفاده بی رویه از داروهای موجود در بازار آزاد، که به عنوان پدیده ای نو در قرن ۲۱ نیز مطرح می باشد، خواهیم بود (۳). در بررسیهایی که در خصوص میزان شیوع استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک در نقاط مختلف جهان صورت گرفته است. شیوع این پدیده نسبتاً بالا گزارش شده است (۴).

در بررسی که در تهران در خصوص شیوع خود درمانی صورت گرفت مشخص شد (۱۹/۳٪) گروه تحت مطالعه به خود درمانی با داروهای موجود در بازار اقدام نموده اند. آنتی بیوتیک ها، داروهای گوارشی، ویتامین ها و داروهای NSADIs بیشترین داروهای مصرفی در این گروه بوده است (۵). اطلاع رسانی در مورد نحوه استفاده از داروها از وظایف سیستم های بهداشتی کشور بوده و نیازمند برنامه ریزی های هدفمند در جهت استفاده بیشتر مردم از مشاوره های پزشکی و یا برخورد آگاهانه در هنگام استفاده از دارو است. در این راستا، این پژوهش به بررسی شیوع استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک در دانشجویان گروه پزشکی و مهندسی می پردازد. انتخاب این دو جمعیت به دلیل دسترسی آسان و نیز به عنوان بررسی این پدیده در نماینده قشر تحصیل کرده جامعه بوده است. اطلاع رسانی در مورد نحوه استفاده از داروها از وظایف سیستم های بهداشتی کشور بوده و نیازمند برنامه ریزی های هدفمند در جهت استفاده بیشتر مردم از مشاوره های پزشکی و یا برخورد آگاهانه در هنگام استفاده از دارو است. در این راستا، این پژوهش به بررسی شیوع استفاده از داروهای

بدون تجویز پزشک در دانشجویان گروه پزشکی و مهندسی می پردازد. انتخاب این دو جمعیت به دلیل دسترسی آسان و نیز به عنوان بررسی این پدیده در نماینده قشر تحصیل کرده جامعه بوده است. اطلاع رسانی در مورد نحوه استفاده از داروها از وظایف سیستم های بهداشتی کشور بوده و نیازمند برنامه ریزی های هدفمند در جهت استفاده بیشتر مردم از مشاوره های پزشکی و یا برخورد آگاهانه در هنگام استفاده از دارو است. در این راستا، این پژوهش به بررسی شیوع استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک در دانشجویان گروه پزشکی و مهندسی می پردازد. انتخاب این دو جمعیت به دلیل دسترسی آسان و نیز به عنوان بررسی این پدیده در نماینده قشر تحصیل کرده جامعه بوده است.

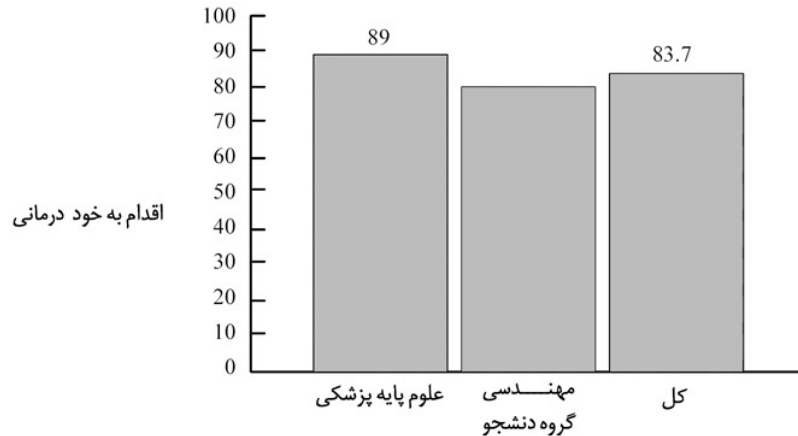
مواد و روش تحقیق:

این مطالعه یک بررسی مقطعی - توصیفی است که خود درمانی با داروهای بدون تجویز پزشک را بین دانشجویان گروه مهندسی و علوم پایه پزشکی در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲ مورد سنجش قرار داده است. در این بررسی محیط پژوهش دانشگاه شیراز است که دانشجویان داروسازی، پزشکی و دندانپزشکی به عنوان گروه پزشکی و رشته های برق، الکترونیک، عمران و مواد به عنوان گروه مهندسی در نظر گرفته شده است. حجم نمونه ۸۹۰ نفر تعیین گردید که با روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای^۱ دانشجویان علوم پایه پزشکی و مهندسی، بعنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شدند. سن در این تحقیق زیر ۲۳ سال و بالای ۱۸ سال تعیین گردید. پرسشنامه ای مشتمل بر ۹ سؤال عمومی و اختصاصی که در یک مطالعه Pilot Study روائی و پایائی آن تایید گردیده بود، در اختیار دانشجویان در دو گروه قرار گرفت که به صورت خود ایفا تکمیل گردید. از میان سؤالات، پرسشنامه های بدون پاسخ و یا مخدوش و نامربوط جدا گردید و فقط اطلاعات صحیح ماخذ تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از وارد کردن اطلاعات به کامپیوتر تجزیه و تحلیل آنها با نرم افزار spss انجام گردید و برای تفسیر همبستگی بین متغیرهای وابسته و مستقل از آزمون^۲ X استفاده شد.

یافته ها :

قرار گرفتند . در نمودار ۱، (۸۳/۷٪) از کل دانشجویان به خود درمانی با داروهای بدون تجویز پزشک مبادرت ورزیده‌اند . استفاده از دارو در دانشجویان گروه پزشکی با (۸۹٪) در مقابل (۸۰٪) بیشتر بوده است .

در این تحقیق ۸۹۰ دانشجوی (۳۲۰ نفر گروه پزشکی و ۵۷۰ نفر گروه مهندسی) در خصوص فراوانی خود درمانی با استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک مورد مطالعه

نمودار (۱) : توزیع فراوانی خود درمانی در گروه دانشجویان پزشکی و مهندسی بر حسب رشته تحصیلی سال ۱۳۸۳

به دنبال آن «مشابهت بیماری و کسالت با موارد قبلی» می باشد که داشتن اطلاعات دارویی و بیماری در گروه پزشکی نسبت به گروه مهندسی نقش بیشتری را در استفاده از دارو داشته است ($P < 0.003$) و «مشابهت بیماری و کسالت با موارد قبلی» در گروه مهندسی نسبت به گروه پزشکی از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است ($P < 0.001$) و از نظر سایر عوامل استفاده از خود درمانی دو گروه تفاوت معنی داری دیده نشد .

با بالا رفتن سن ، استفاده از خود درمانی در دو گروه دانشجویان بیشتر می شود ($X^2 = 11/88$ و $P < 0.01$) و بررسی سابقه خود درمانی در دو جنس نشان داد که (۷۷/۴٪) زنان و (۸۸/۳٪) مردان سابقه خود درمانی داشته‌اند و از نظر آماری تفاوت قابل ملاحظه‌ای در خود درمانی در دو جنس دیده نشد ($X^2 = 3/79$ و $P = 0.05$) جدول ۱ ، به بررسی عوامل مؤثر در اقدام به خود درمانی می پردازد و در دو گروه شایعترین علل اقدام به خود درمانی به ترتیب داشتن «اطلاعات کافی از بیماری و دارو» و

جدول (۱) : توزیع فراوانی عوامل مؤثر در اقدام به خود درمانی به تفکیک در دو گروه پزشکی و مهندسی به اظهار خودشان سال ۱۳۸۳

مهندسی		پزشکی		رشته تحصیلی علت
مجموع	بلی (%)	مجموع	بلی (%)	
۴۵۶	۲۷۵	۲۸۹	۲۱۵	داشتن اطلاعات کافی از دارو
(۱۰۰٪)	(۶۰/۳٪)	(۱۰۰٪)	(۷۴/۴٪)	
۴۵۶	۲۵۸	۲۸۹	۱۳۹	مشابهت بیماری و کسالت با موارد قبلی
(۱۰۰٪)	(۵۶/۷٪)	(۱۰۰٪)	(۴۸/۱٪)	
۴۵۶	۴۱	۲۸۹	۳۹	گرانی ویزیت پزشکان
(۱۰۰٪)	(۸/۹٪)	(۱۰۰٪)	(۱۳/۵٪)	
۴۵۶	۷۹	۲۸۹	۳۷	کمبود وقت جهت ویزیت پزشکان
(۱۰۰٪)	(۱۷/۳٪)	(۱۰۰٪)	(۱۲/۸٪)	

پاره‌ای از افراد بیش از یک علت را عنوان نموده بودند .

فراوانی انواع داروها در خود درمانی در دو جنس نشان داد که استامینوفن با (۸۹/۲۰ در مردان و ۹۱/۴٪) در زنان شایعترین دارو مصرفی بوده است. در زنان داروهای ضد التهابی غیر استروئیدی (NSAIDs) و در مردان آنتی بیوتیک ها بعد از استامینوفن قرار دارد.

در جدول ۲، به بررسی فراوانی انواع داروها (در خود درمانی) در دو گروه پزشکی و مهندسی می پردازد. چنانچه دیده می شود شایعترین دارو در دو گروه استامینوفن بوده است. مصرف آنتی بیوتیکها داروهای ضد التهابی غیر استروئیدی (NSAIDs) و آنتی اسید در گروه پزشکی بیش از گروه مهندسی گزارش شده است. ($P < 0/01$) بررسی

جدول (۲) : توزیع فراوانی انواع داروهای استفاده شده در دانشجویان گروههای پزشکی و مهندسی بر حسب داروی مورد مصرف در سال ۱۳۸۳

داروی مصرفی	پزشکی		مهندسی	
	استفاده می کردند (%)	استفاده نمی کردند (%)	استفاده می کردند (%)	استفاده نمی کردند (%)
استامینوفن	۲۶۵ (۹۱/۷٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۴۰۶ (۸۹٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
آنتی بیوتیک	۱۶۶ (۵۷/۴٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۱۶۶ (۳۶/۴٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
داروهای ضد التهاب	۱۳۷ (۴۷/۴٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۱۴۵ (۳۱/۸٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
آنتی هیستامین و ضد سرفه	۱۰۳ (۳۵/۶٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۱۴۷ (۳۲/۲٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
آنتی اسید	۵۹ (۲۰/۴٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۴۵ (۹/۹٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
فراورده های ویتامینی	۲ (۷٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۳۸ (۸/۳٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
خواب آور	۲۳ (۸٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۲۹ (۶/۴٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
موضعی	۴ (۱/۴٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۷ (۱/۵٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
داروهای گیاهی	۱۰ (۳/۵٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۱۷ (۳/۷٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)
غیره	۶۱ (۲۱/۱٪)	۲۸۹ (۱۰۰٪)	۶۳ (۱۳/۸٪)	۴۵۶ (۱۰۰٪)

مثبت دادند و رابطه معنی داری بین استفاده از دارو در خود درمانی در آینده بین دو گروه نشان داده شده است ($X^2 = 14/53$ و $P < 0/0001$).

و دو جنس مردان با (۹۵/۲٪) نسبت به زنان با (۸۹/۷٪) تمایل بیشتری به استفاده از دارو در آینده را نشان داده اند ($X^2 = 25/32$ و $P < 0/0001$). (جدول ۳)

شایعترین مکان تهیه دارو برای هر دو گروه داروخانه بوده است ولی گروه پزشکی با (۷۶/۸٪) در مقابل (۶۰/۷٪) در گروه مهندسی، درصد بالاتری در استفاده از داروخانه برای تهیه دارو گزارش نموده اند ($P < 0/01$) در پرسش به سؤال تمایل به خود درمانی در آینده، گروه پزشکی (۹۵/۲٪) و گروه مهندسی (۹۱/۷٪) جواب

جدول (۳) : مراکز تهیه داروهای مصرفی برای خود درمانی در دانشجویان گروه پزشکی و مهندسی در سال ۱۳۸۳

محل های تهیه	رشته تحصیلی	پزشکی (%)	مهندسی (%)	تعداد کل (%)
داروخانه		۲۲۳	۲۷۳	۴۹۶
		(۷۶/۹)	(۶۰/۷)	(۶۷)
منزل		۵۸	۱۵۶	۲۱۴
		(۲۰)	(۳۴/۷)	(۲۹)
دوستان یا آشنایان		۹	۹	۱۸
		(۳/۱)	(۲)	(۲/۴)
غیره		۰	۱۲	۱۲
		۰	(۲/۶)	(۱/۶)
مجموع		۲۹۰	۴۵۰	۷۴۰
		(۱۰۰)	(۱۰۰)	(۱۰۰)

صحیح از این مسأله آگاهی دارد. در این مطالعه عوامل مؤثر در عدم اقدام به خود درمانی در ۱۴۵ دانشجویی که در این خصوص سابقه ای را گزارش نکردند نیز بررسی شد و معلوم شد که این دانشجویان مهمترین عامل را در استفاده نکردن از دارو عدم اعتقاد به خود درمانی بیان نموده اند .

در این بررسی (۴۶/۷٪) افراد مورد مطالعه از موارد منع مصرف و (۶۲٪) از عوارض دارو و (۵۷/۲٪) از مدت استفاده از دارو علیرغم مصرف دارو اطلاع داشته اند. واضح است که این اطلاعات فقط بنا به نظر دانشجوی جمع آوری گردیده است و الزاماً هر کسی که ادعا می کند از چیزی اطلاع دارد به معنای آن نیست که ایشان ۱۰۰٪ بطور

نمودار (۲) : عوامل مؤثر در عدم اقدام به خود درمانی بر حسب رشته تحصیلی سال ۱۳۸۳

مشاهده شده است که هر چه سن بالاتر رفته میزان دریافت داروهای بدون تجویز پزشک نیز افزایش داشته است که این نتایج با بررسی های مشابه در امریکا یکسان بوده است (۴). در این بررسی خود درمانی با استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک در مردان بیشتر از زنان بوده و ارتباط معنی داری را نشان می دهد که این یافته ها با نتایج بررسی که در امریکا صورت گرفته (۵و۴) مغایرت دارد ولی با یافته های تحقیقاتی که در هند و نپال (۷) صورت گرفته است مشابهت دارد که

بحث و نتیجه گیری :

امروزه اغلب برای سرعت بخشیدن به درمان و همچنین کاهش مشکلاتی که مراجعه به پزشک دارد اقدام به خود درمانی با استفاده از داروهای موجود در بازار آزاد می شود. تحقیقات متعدد نشان داده که این نوع درمان در اکثر کشورهای توسعه یافته و یا در حال توسعه شیوع بالایی دارد. آمریکا با (۷۷٪) و نپال (۷۰٪) (۷). در این مطالعه رابطه معنی داری بین سن افراد مورد مطالعه و فراوانی خود درمانی

شاید علت آن مشکلات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بیشتری است که مردان در کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته بر دوش دارند و آنها را بیشتر با بیماریهای مختلف جسمی و روحی درگیر نموده است. در هر دو گروه مهمترین عامل استفاده از دارو را داشتن اطلاعات لازم ذکر نموده اند (۷۴/۴٪) از دانشجویان پزشکی در مقابل (۶۰/۳٪) دانشجویان مهندسی و ارتباط معنی داری در رابطه با داشتن اطلاعات بیشتر در گروه پزشکی کسب گردید که قابل پیش بینی بوده است. استامینوفن با فراوانی (۹۱/۷٪) در گروه پزشکی و (۸۹٪) در گروه مهندسی بالاترین داروی استفاده شده در این بررسی می باشد. طبق مطالعه‌ای که در کشور سوئد بین سالهای ۱۹۸۳-۱۹۷۶ انجام گرفت رشد بی سابقه‌ای در استفاده از استامینوفن در این کشور در فاصله این سالها مشاهده گردید (۹). آنتی بیوتیکها نیز بعد از استامینوفن از داروهای است که در گروه مورد مطالعه با (۵۷/۴٪) در بین گروه پزشکی و (۳۶/۴٪) در گروه مهندسی بالاترین فراوانی را نسبت به سایر داروها داشته اند که با نتایجی که در بابل در بررسی خود درمانی در هنگام بروز سرماخوردگی در افراد ۱۵ تا ۴۵ سال انجام گرفت مشابه می باشد. استفاده بیشتر زنان از داروهای ضد التهاب غیر استروئیدی (NSAIDs) شاید برای استفاده در تسکین دردهای ناشی از قاعدگی در زنان است. با توجه به استفاده گروه مهندسی از داروهای ذخیره شده در منزل ضرورت توجه مسئولین به قانونگذاری و محدود نمودن فروش می توان از ذخیره سازی دارو در منازل جلوگیری نمود. دانشجویانی که خود درمانی نداشته اند بیشترین علت عدم استفاده از دارو را خصوصاً در دانشجویان پزشکی عدم اعتقاد به خود درمانی و گروه دانشجویان مهندسی نداشتن دسترسی به دارو ذکر نموده اند.

از مهمترین نکات مورد توجه در این بررسی تفاوت استفاده از دارو بین این بررسی با مطالعه در سایر کشورها خصوصاً کشورهای توسعه یافته است. طبق بررسیهایی که در سوئد و آمریکا انجام شده است بعد از مسکنها استفاده از مسهل laxative و انواع مختلف ویتامینها قرار دارد (۸) و (۴) که این امر آموزش مردم در استفاده بیشتر از مکملهای غذایی مانند مولتی ویتامین و آهن را که در این بررسی کمترین

استفاده را در بین دانشجویان دارد توصیه می نماید. از طرفی باید به کمک آموزش چه بصورت رسمی و چه غیر رسمی فرهنگ رجوع به بروشورهای دارویی و استفاده از راهنمای مصرف دارو را که بر روی جعبه داروها نصب شده ایجاد نمود و از عوارض دارویی که براساس استفاده نادرست دارو ایجاد می شود جلوگیری به عمل آورده، از طرف دیگر همانطور که ملاحظه شد در این بررسی هر چه سطح تحصیلات بالاتر می رود استفاده از دارو برای خود درمانی نیز افزایش می یابد (۹). که این موضوع ضمن اینکه هشدار می باشد به مسئولین در مقابل کنترل و نظارت بیشتر بر مصرف داروها می دهد اهمیت نقش اطلاع رسانی را نیز در این زمینه مشخص می کند. نکته بسیار مهم و بالقوه خطرناک در این نتایج استفاده از داروهایی مانند داروهای خواب آور Benzodiazepine با (۷٪) استفاده است که ضمن اینکه بر دستگاههای حیاتی بدن تأثیر می گذارد می تواند سبب تداخلات دارویی، عوارض ناخواسته و وابستگی دارویی نیز بشوند. هم چنین علیرغم اینکه کشور ما از لحاظ طب سنتی جزء کشورهای غنی به شمار می رود ولی استفاده از داروهای گیاهی بسیار اندک بوده که احتمالاً به علت سکونت دانشجویان در خوابگاه، عدم دسترسی به دارو و یا عدم اعتقاد آنان به این نوع درمان می باشد. بنابراین با توجه به یافته ها، خود درمانی با داروهای موجود در بازار آزاد در بین قشر تحصیل کرده درمانی جامعه بسیار بالا بوده که این امر تعمق بیشتر و بررسیهای همه جانبه‌ای را طلب می نماید.

پیشنهادات:

- برنامه ریزی باید به نحوی باشد که عموم مردم، پزشکان، داروخانه ها، شرکتهای تولید کننده دارو و ارگانهای مربوطه را هدف قرار داده تا بتوان به نحو مطلوبی به نتایج مثبت رسید و از زیانهای جانبی و اقتصادی ناشی از خود درمانی پیشگیری نمود.
- هنگام استفاده از داروهای بدون تجویز پزشک هر مصرف کننده باید سعی کند حتماً بروشورهای همراه دارو را بخواند.
- بروشورهای دارویی حاوی اطلاعات کافی و قابل فهم برای عموم مردم باشد. وزارت بهداشت باید تمامی

۴- قوانین جدی و پی‌گیر برای کسانی که داروهای با تجویز پزشک را به راحتی و سهولت در دسترس افراد قرار می‌دهند بوجد آید و از فروش اینگونه داروها در بازار آزاد جداً جلوگیری به عمل آید.

سپاسگزاری:

از معاونت محترم دانشگاه علوم پزشکی شیراز که هزینه‌های مربوط به این بررسی را بر عهده داشته‌اند و معاونت پژوهشی دانشگاه شیراز و هم چنین معاونت محترم پژوهشی دانشکده پرستاری داروسازی و دندانپزشکی که اطلاعات اولیه را در جهت انجام این تحقیق در اختیار پژوهشگران قرار داده‌اند و از آقایان دکتر کاظم موسوی زاده دانشیار محترم فارماکولوژی و دکتر ابراهیم نام‌آور و دکتر خلیل محمدی که با ما همراهی داشته‌اند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

شرکتهای تولید کننده دارو را موظف کند که نه تنها کلیه داروها را با بروشور وارد بازار نماید بلکه نگارش و نحوه اطلاعات ارائه شده نیز خوانا، ساده و قابل درک باشد (۹).
- در نهایت توصیه می‌شود موارد زیر مورد توجه مسئولین قرار گیرد:

۱- در جهت تکمیل این بررسی مطالعه مشابه در آینده و خصوصاً در بین کلیه اقشار جامعه خصوصاً از طریق مدارس و دانشگاهها نیاز است.

۲- دست اندرکاران بهداشت و درمان جامعه می‌توانند با توجه به این بررسی و بررسیهای مشابه، به برنامه ریزیهای آموزشی همگانی را در رابطه با چگونگی استفاده صحیح از دارو در جامعه پردازد.

۳- وسایل ارتباط جمعی نقش بسیار مهمی را در موفقیت آگاه سازی به اقشار مختلف جامعه دارند.

REFERENCES :

منابع :

- 1) shader RI, Greenblatt DJ: The safety of over-the-counter drugs: some reflections and unanswered questions. *J Clin Psychopharmacol.* 2003 Apr;23(2):111-2
- 2) Brewer. T, Colditz GA: Postmarketing Surveillance and adverse drug reactions: current perspectives and future needs: *JAMA.* 1999 Mar 3;281(9):841-4.
- 3) Fellows P. Iv medication in the wrong hands: *Community Pract.* 2005 Dec; 78(12):448
- 4) Moore. JF, Johnson JE. Over-the-counter use by the rural elderly. *Geriatric Nurs.* 1993 Jul-Aug;14(4):190-1.
- 5) Darbooy. Sh, Hossini ArMohagheghi MA, Effatpanah M. Impact of public education program on promoting rational use of medicines:a household survey in south district ofTehran. *Tehran University of Medical Sciences IRAN ,2002-2004; vol(29):155 page 1*
- ۶) مقدم نیا . علی اکبر ، قدیمی رضا . خود درمانی هنگام بروز سرماخوردگی در افراد ۱۵ تا ۴۵ سال شهرستان بابل ۱۳۷۷ . مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل ، سال ۱۳۷۸ ، شماره ۱ ، صفحه ۳۲-۲۶
- 7) Shanker. PR, Partha. P, Shenoy N. Self-medication and non-doctor Prescriptionpractices in Pokhara valley, Western Nepal: a questionnaire-based study. *BMC Fam Pract.* 2002 Sep 17;3:17.
- 8) Wessling A. Over-the-counter sales of drugs in Sweden 1976-1983. *Eur J Clin Pharmacol.* 1987;33(1):1-6.
- 9) National Council on Patient Informaton and Educaton(NCPIE). Attitudes and Belfs about the Use of Over-the-Counter Medicines: A Dose Of Reality. January 2002. (Avaliable on [http: www.bemedwise.org/survey/final_survery. pdf](http://www.bemedwise.org/survey/final_survery.pdf)), access confirmed 23July 2004

A survey of hysterectomy indicators in Jahrom Iran, 2003.

Zaraina.Z (MD)

Kargarfard.A (Medical Student of Kazeron Azad University)

Abstract:

Introduction: Hysterectomy is one of the most common surgical procedures in gynecology. With appropriate indications, it can lead to uterine disorders although it may result in severe complications. The aim of this study was to evaluate the etiology and indications of hysterectomy and its pathological findings among patients who underwent the procedure.

Material and Methods: Recording files of all of the patients (170 patients) who underwent hysterectomy during 2002-2003 in Jahrom were studied. Pathological results were also obtained from laboratory recording files.

Results: Among these patients, 56.5 percent underwent abdominal procedures and 43.5 percent underwent vaginal procedure. The most prevalent indications for hysterectomy were uterine prolapse, and abnormal uterine bleeding respectively. The most frequent pathological findings in the studied patients were adenomyosis and leiomyomas.

Conclusion: A revision in hysterectomy indications and preserving the procedure for reasonable causes seems to be necessary.

Keywords: Hysterectomy. Indications. Jahrom